

Maatschappij- en Gedragwetenschappen

Jeugd en gezin

Subsidieronde 2009

Den Haag, 17 september 2009

Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek

Inhoud

1	Inleiding	3
2	Doel	5
	2.1 Het belang van een fundamenteel onderzoeksprogramma Jeugd en gezin	5
	2.2 Onderzoekslijnen	7
	2.3 Specifieke thema's	13
3	Richtlijnen voor aanvragers	16
	3.1 Wie kan aanvragen	16
	3.2 Wat kan aangevraagd worden	16
	3.3 Wanneer kan aangevraagd worden	18
	3.4 Het opstellen van de aanvraag	19
	3.5 Specifieke subsidievoorwaarden	19
	3.6 Het indienen van een aanvraag	20
4	Beoordelingsprocedure	21
	4.1 Procedure	21
	4.2 Criteria	23
	4.3 Samenstelling commissies	25
5	Overige informatie	27
	5.1 Aanvullende informatie voor hoofdanvragers	27
	5.2 Contact	27
	5.3 Achtergrondinformatie	27
6	Bijlagen	29
	6.1 Referenties	29
	6.2 Tijdpad	30

1 Inleiding

De Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) wil onderzoek stimuleren naar de ontwikkeling van de jeugd in de sociale context van gezin, leeftijdsgenoten, wijk en school. In dit kader zet het gebied Maatschappij- en Gedragwetenschappen (MaGW) van NWO het onderzoeksprogramma Jeugd en gezin uit.

Het programma vormt een samenwerkingsverband van NWO met het programmaministerie voor Jeugd en Gezin, het ministerie van Justitie, Stichting Kinderpostzegels Nederland, het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek Seksualiteit (FWOS), het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) en het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR). Bij ZonMw loopt reeds een onderzoeksprogramma in het kader van jeugd, genaamd Zorg voor Jeugd. Dat programma is gericht op de verbetering van de effectiviteit van interventies, programma's en zorgvoorzieningen.

Begin 2008 heeft MaGW in samenwerking met en met financiering van het programmaministerie voor Jeugd en Gezin een Verkenningcommissie Jeugd en Gezin ingesteld. Deze commissie heeft het recentelijk afgesloten en nog lopend fundamenteel onderzoek laten inventariseren op het beleidsterrein voor Jeugd en Gezin zoals neergelegd in het departementale beleidsprogramma 2007-2011 'Alle kansen voor alle kinderen'. De verkenning heeft uiteindelijk geleid tot het rapport 'Onderzoeksinventarisatie Jeugd en Gezin' (mei 2008) en vier State-of-the-art studies op het gebied van opvoeding. Op basis van de inventarisatie heeft de verkenningcommissie een concepttekst opgesteld voor het onderzoeksprogramma Jeugd en gezin. Voor de verdere ontwikkeling en financiering van het programma is MaGW samenwerkingsverbanden aangegaan met diverse organisaties. De concepttekst is in overleg met de participerende organisaties en de ingestelde programmacommissie Jeugd en gezin verder ontwikkeld en uitgewerkt tot het programma Jeugd en gezin.

Deze brochure geeft de inhoudelijke focus en afbakening van het onderzoeksprogramma Jeugd en gezin, een overzicht van de procedure voor het aanvragen van een subsidie en de criteria voor de beoordeling en selectie van de aanvraag.

Onderzoek

Het programma Jeugd en gezin richt zich op onderzoek naar de ontwikkeling van de jeugd en de invloed van de sociale context (familie, vrienden, school, verenigingen e.d.) op deze ontwikkeling. In het programma worden vier onderzoekslijnen en drie specifieke thema's onderscheiden.

Voor de vier onderzoekslijnen kan subsidie voor fundamenteel-strategisch onderzoek worden aangevraagd. De onderzoekslijnen betreffen:

- De wisselwerking tussen het gezin en de leefwereld van kinderen en jongeren (zie 2.2.1);
- Individualisering en de verzelfstandiging van de jeugdwereld (zie 2.2.2);
- De ontwikkeling van pro sociaal gedrag, empathie en solidariteit bij kinderen en adolescenten (zie 2.2.3);
- De ontwikkeling van seksualiteit en intieme relaties van kinderen en jongeren (zie 2.2.4).

Binnen de eerste drie onderzoekslijnen kan subsidie worden aangevraagd voor langlopend aio- en/of postdoctoraal onderzoek. Voor onderzoek op het gebied van de

vierde onderzoekslijn (seksualiteit) is subsidie beschikbaar voor één longitudinaal onderzoek.

Voor de drie specifieke thema's kan subsidie worden aangevraagd voor meer praktijk- en toepassingsgericht (kortlopend) onderzoek. De thema's betreffen:

- Kinderen en jongeren in het cluster 4 onderwijs en hun perspectieven op de arbeidsmarkt (zie 2.3.1);
- Jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVG) en crimineel gedrag (zie 2.3.2);
- Seksueel misbruik van jongeren met een niet-westerse achtergrond (zie 2.3.3).

Budget

De financiële omvang van het gehele programma bedraagt in totaal M€ 4,34. Aan het programma dragen het programmaministerie voor Jeugd en Gezin (namens de drie directies: 'Jeugd en Gezin', 'Jeugdzorg' en 'Jeugd, Onderwijs en Zorg'), het ministerie van Justitie, het FWOS, het NSCR en Stichting Kinderpostzegels Nederland financieel bij. Het NJI zal bijdragen aan de kennisoverdracht van de onderzoeksresultaten en aan de valorisatie.

2 Doel

2.1 Het belang van een fundamenteel onderzoeksprogramma Jeugd en gezin

De jeugd in Nederland staat er over het algemeen goed voor. Toch krijgt een substantiële minderheid onder kinderen en jongeren in hun ontwikkeling naar volwassenheid met forse problemen te maken. Sommigen ondervinden hiervan in de rest van hun leven de gevolgen.

Het gaat om een grote diversiteit aan problemen: van psychosociale problemen en psychische stoornissen tot gezinsproblemen en problemen op school. Er bestaat in Nederland een groot scala aan voorzieningen om de kinderen en jongeren en hun ouders bij deze problemen te helpen. De hulp varieert van vroegsignalering preventie en vroeghulp in het beginstadium van de problemen tot gerichte behandeling van ernstige problematiek. De effectiviteit van deze voorzieningen is echter veelal onvoldoende (wetenschappelijk) onderbouwd.

Het ZonMw-onderzoeksprogramma 'Zorg voor Jeugd' richt zich op de verbetering van de effectiviteit van alle interventies, programma's en zorgvoorzieningen die in Nederland aanwezig zijn. Het doel van dat programma is om deze zorg te verbeteren door een krachtige impuls te geven aan het wetenschappelijk onderzoek naar methodiekontwikkeling en naar effectiviteit van interventies.

Het is van groot belang om naast dit meer toegepast onderzoek binnen het programma 'Zorg voor Jeugd' ook een fundamenteel wetenschappelijk onderzoeksprogramma uit te zetten. Dit programma moet zich richten op kennisvermeerdering over het ontstaan van problemen onder kinderen en jongeren, de normale en meer problematische ontwikkelingstrajecten die zich hierin voordoen, de belangrijkste determinanten van deze ontwikkeling en in het verlengde hiervan het inzicht in mogelijkheden om (problematische) ontwikkeling bij te sturen.

Psychosociaal functioneren moet daarbij breed worden opgevat: het gaat zowel om problemen zoals depressie, angst, agressie, criminaliteit en maatschappelijke uitval in onderwijs en werk als om positieve sociale ontwikkeling, om de ontwikkeling van een gevoel van verbondenheid met de sociale omgeving.

Het programma van ZonMw voorziet niet in deze belangrijke fundamentele onderzoekspoot. Het ZonMw-programma is gericht op onderzoek ter verbetering van het zorgcontinuüm in de brede zin van het woord. Daarnaast is fundamenteel onderzoek dus van belang. Kennis over de ontwikkeling van kinderen en adolescenten is onontbeerlijk om te bepalen welke interventies gewenst zijn en om beter te begrijpen in welke richting interventies en zorgpraktijken moeten worden (door)ontwikkeld om effectief te kunnen zijn.

Deze omschrijving van een focus in het onderhavige programma is nog erg breed en vraagt om nadere keuzes die aansluiten bij wat er in het jeugdonderzoek op dit moment gebeurt. In het jeugdonderzoek naar de ontwikkeling van kinderen en adolescenten is in de afgelopen jaren een duidelijke accentverschuiving waarneembaar naar meer gedragswetenschappelijke invalshoeken. Hierbij staat de individuele ontwikkeling van kinderen centraal en worden verklaringen voor (anti-) sociale ontwikkeling vooral gezocht in meer individuele kenmerken van kinderen. Dit heeft veel waardevolle wetenschappelijke inzichten opgeleverd over de belangrijke en verstrekkende gevolgen die individuele kenmerken kunnen hebben voor de manier waarop kinderen en adolescenten zich ontwikkelen en voor de manier waarop zij sociale relaties aangaan, risico's nemen en grenzen opzoeken bij hun ontwikkeling naar volwassenheid.

Inmiddels is ook in dit type onderzoek het besef gemeengoed geworden dat de individuele kwetsbaarheidfactoren (genen, biologie) niet op zichzelf invloed

uitoefenen op de verdere ontwikkeling. De kwetsbaarheid komt vaak in interactie met de sociale omgeving tot expressie. Kwetsbare kinderen die in gunstige omstandigheden opgroeien hebben minder last van hun initiële achterstand. En weerbare kinderen – bijvoorbeeld kinderen met een evenwichtig temperament en een goede intelligentie – kunnen ook onder moeilijke omstandigheden tot evenwichtige volwassenen opgroeien.

Dit besef maakt het zoeken naar die elementen in de sociale omgeving die in interactie met individuele kwetsbaarheid tot positieve of negatieve uitkomsten kunnen leiden dan ook van groot wetenschappelijke belang (zie Moffit, Caspi en Rutter, 2006: *het zoeken naar 'kandidaat-omgevingen' in aanvulling op gene-hunting*). Met dit besef staat ook het belang van de sociale context weer volledig op de wetenschappelijke kaart van het onderzoek naar de mechanismen en processen die tot problemen van kinderen en jongeren leiden.

Van oudsher ligt in het onderzoek naar sociale determinanten van probleemgedrag van kinderen en adolescenten de nadruk op de gevolgen van sociale, culturele en (sociaal)economische ongelijkheid. Ook gaat veel aandacht naar het belang van ouders en het functioneren van het gezin (sociale competentie, opvoedingsonvermogen, verwaarlozing en mishandeling, psychische problemen van ouders), die in aanvulling op of in interactie met de individuele kwetsbaarheid van kinderen tot problemen kunnen leiden. Dit type onderzoek heeft tot vruchtbare resultaten geleid. Het heeft bijvoorbeeld sterk bijgedragen aan de ontwikkeling van behandelingsvormen waarbij niet alleen het kind maar ook de ouders en soms het hele gezin van herkomst betrokken worden.

De sociale context van de leeftijdgenoten en de relatieve zelfstandigheid van de jeugdwereld - ook in interactie met het gezin - hebben veel minder aandacht gekregen. Dit terwijl de invloed hiervan op de ontwikkeling van probleemgedrag aanzienlijk kan zijn. Het ligt daarom voor de hand om hier een belangrijke focus van het programma te leggen.

Deze focus is ook goed te combineren met een ontwikkelingsbenadering. Er is inmiddels veel onderzoek beschikbaar (vaak op basis van langlopende longitudinale studies) dat laat zien dat de ontwikkeling van bijvoorbeeld antisociale gedragingen bij sommige groepen kinderen anders verloopt dan bij andere groepen. In het bijzonder het verschil tussen kinderen die vanaf jonge leeftijd sterk problematisch gedrag vertonen, dat ook voorspellend kan zijn voor onaangepast gedrag in de volwassenheid, en kinderen die in de loop van de adolescentie een verhoogd niveau van probleemgedrag vertonen (het zogenaamde 'adolescence-limited' probleemgedrag) heeft daarbij de aandacht getrokken (Moffitt, 1993). Deze studies laten zien dat voor problematische groepen (de zogenaamde 'life course persistent' probleemkinderen) aandacht gedurende het hele ontwikkelingsverloop van vroege kindertijd tot in de jonge volwassenheid van belang is. Zowel voor goed begrip van de factoren die tot deze problemen leiden, als voor meer kennis over de factoren die van belang zijn voor het ontwerp van interventies gericht op de reductie van dit probleemgedrag.

Ook bevestigen deze studies het belang van de leeftijdgenoten. Zo veronderstelt Moffitt in haar eerder genoemde theorie (Moffitt, 1993), dat antisociale jongeren tijdens de adolescentie in groepen van leeftijdsgenoten dominant zullen zijn en als rolmodel zullen fungeren, met als gevolg verhoogd antisociaal gedrag bij de andere jongeren in de groep. Andere studies laten zien, dat zich in de dynamiek van de peer-relaties processen voordoen, die onder de noemer van 'deviantie-training' bekend zijn geworden: de wijze waarop het contact met leeftijdgenoten deviant gedrag kan bekrachtigen (Dishion et al., 1999, 2004). Bepaalde jongeren zouden bovendien extra gevoelig zijn voor dit type peer-invloeden (Gardner, Dishion & Connell, 2008). Het analyseren van de relaties met leeftijdgenoten als belangrijke determinant van ontwikkelingstrajecten komt daarom ook als zelfstandig thema aan de orde.

In het verlengde hiervan richt dit programma zich op twee belangrijke ontwikkelingsthema's. Deze thema's zijn in het onderzoek tot dusver relatief onderbelicht gebleven, maar zijn voor een goed begrip van de jeugdige leefwereld wel van groot belang. In aanvulling op de grote hoeveelheid studies naar antisociale ontwikkeling en jeugdcriminaliteit richt dit programma zich ook op de positieve kant, de sociale ontwikkeling. Hiervoor is tot dusver veel minder systematische aandacht geweest. Ook over de ontwikkeling van seksualiteit en seksuele en intieme relaties bij jongeren is opmerkelijk weinig aandacht in het meer fundamentele jeugdonderzoek. Terwijl dit – met name voor het contact tussen leeftijdgenoten in de adolescentiefase – een essentieel aspect vormt. Dit leidt tot een focus op de volgende vier onderzoekslijnen:

- De wisselwerking tussen het gezin en de leefwereld van kinderen en jongeren;
- Individualisering en de verzelfstandiging van de jeugdwereld;
- De ontwikkeling van prosociaal gedrag, empathie en solidariteit bij kinderen en adolescenten;
- De ontwikkeling van seksualiteit en intieme relaties van kinderen en jongeren.

2.2 Onderzoekslijnen

2.2.1 De wisselwerking tussen het gezin en de leefwereld van kinderen en jongeren

In de afgelopen decennia hebben zich veel sociale en culturele ontwikkelingen voorgedaan met belangrijke implicaties voor de pedagogische infrastructuur in het gezin. De verhouding van de gezinscontext tot de andere institutionele contexten van kinderen en jongeren (school, wijk, welzijnswerk) is ingrijpend veranderd. Dat geldt ook voor de verhouding tussen het gezin enerzijds en de wereld van leeftijdgenoten anderzijds. De steeds grotere diversiteit in samenlevingsvormen, onder meer als gevolg van toenemende echtscheidingspercentages, hebben het traditionele gezin veranderd en tot een variant in een groter scala aan samenlevingsvormen gemaakt. Dat kan ook gevolgen hebben voor de verhouding tussen gezin en de wereld van de leeftijdgenoten.

De 'ont-pedagogisering' (afschaffing van veel pedagogische werksoorten, opvoedingsfilosofie gekenmerkt door grote vrijheid van kinderen en jongeren, geloof in 'zelfopvoeding') kan een 'pedagogisch vacuüm' hebben gecreëerd, waarbinnen de sociale dynamiek van leeftijdgenoten de sturing van het gedrag van kinderen als het ware overneemt. De dominante opvoedingsfilosofie in Nederland, waarbij kinderen en jongeren op steeds jongere leeftijd geacht worden om zelf beslissingen te nemen en zelf verantwoordelijk te worden voor hun eigen opvoeding, heeft hier vermoedelijk ook een bijdrage aan geleverd.

Het pedagogisch vacuüm lijkt voor een deel te zijn ingevuld door de sociale leefwereld van kinderen en jongeren zelf. Ze voeden elkaar op in een wereld die volwassenen maar deels kennen en begrijpen. Volwassenen krijgen lang niet altijd toegang tot deze wereld of willen dat zelfs niet eens, vanuit het idee dat een wereld geleid door kinderen en jongeren zelf een goede opvoedingscontext vormt.

Ter illustratie een voorbeeld uit recent onderzoek. Ouders kunnen het beginnen met alcohol drinken van hun kinderen heel goed tegenhouden door thuis restrictieve regels te hanteren. Drinken kinderen eenmaal regelmatig, dan hebben ouderlijke regels veel minder effect op de alcoholconsumptie van hun kinderen. Sociale 'wetmatigheden' in de netwerken van kinderen en jongeren zelf worden dan belangrijker. Dat heeft belangrijke gevolgen voor preventiestrategieën.

Een ander voorbeeld. Kinderen en jongeren met ernstige gedragsproblemen en jeugdige delinquentie worden nu samen met hun ouders (bijvoorbeeld PMTO) behandeld in intensieve thuisprogramma's. Voor zover het echter om jongeren gaat die in groepen hun delicten plegen, mogen we verwachten dat het opnieuw deel

gaan uitmaken van de betreffende groep door de sterke bestaande dynamiek binnen zo'n groep weer hetzelfde gedrag kan oproepen. Daarmee worden jongeren die in groepen opereren, bij wijze van spreken, resistent tegen het effect van (individuele of op het gezin gerichte) behandeling.

Ook bij jonge kinderen speelt de leefwereld buitenshuis een belangrijke rol in de sociaal-emotionele ontwikkeling. De meerderheid van de kinderen in Nederland gaat voor het vierde levensjaar al meerdere malen per week naar een kinderdagverblijf of peuterspeelzaal en in de basisschoolperiode maken leeftijdgenoten een steeds groter deel uit van de leefwereld van kinderen.

Verreweg het meeste onderzoek op het gebied van leefwerelden binnenshuis en buitenshuis richt zich echter op adolescenten. En wanneer kinderen worden onderzocht, wordt meestal alleen gekeken naar onafhankelijke effecten van het gezin en de leefwereld buitenshuis. Slechts enkele studies onderzochten de interactie tussen beide leefwerelden bij kinderen en tonen aan dat deze elkaar beïnvloeden en dat de invloed van het gezin mede bepaald wordt door de relaties met leeftijdgenoten en andersom (Schwartz, Dodge, Pettit, & Bates, 2000). Ook discrepanties in omgangsvormen en attitudes tussen beide leefwerelden kunnen al vanaf de vroege kindertijd een negatieve invloed hebben op de ontwikkeling.

Onder dit thema vallen alle onderzoeksvragen die ontwikkelingstrajecten van probleemgedrag expliciet relateren aan de (interactie tussen) sociale invloed van leeftijdgenoten en het gezin van herkomst. Hoe verhoudt de invloed van ouders zich tot de invloed van leeftijdgenoten? Kunnen we de invloed van ouders (of het gebrek hieraan) beter begrijpen als we ook de invloed van leeftijdgenoten in het onderzoeksdesign opnemen? Zijn bepaalde groepen kwetsbare kinderen en jongeren ook gevoeliger voor de invloed van leeftijdgenoten, en maakt hen dat minder gevoelig voor de invloed van ouders of juist niet? Wat zijn de gevolgen van de toenemende diversiteit aan gezinsvormen (echtscheiding) voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren en heeft dit implicaties voor hun oriëntatie op de jeugdwereld buiten het gezin? Wat zijn hiervan de mogelijke gevolgen voor de ontwikkeling van probleemgedrag bij kinderen en jongeren?

2.2.2 Individualisering en de verzelfstandiging van de jeugdwereld

Het belang van relaties met leeftijdgenoten ("peers") voor ontwikkeling is groot. Dit belang wordt vaak ontleend aan het feit dat vanaf het moment dat kinderen naar kinderopvang of school gaan, de hoeveelheid tijd die doorgebracht wordt met leeftijdgenoten steeds toeneemt, terwijl de tijd die doorgebracht wordt met volwassenen daalt. Er is echter een sterker argument voor het ontwikkelingsbelang van peer relaties. Zoals aanvankelijk beschreven door prominente theoretici in de ontwikkelingspsychologie (Piaget, Vygotsky, Sullivan) en inmiddels sterk empirisch onderbouwd, vormen peers een kritische context voor het verwerven van prosociale vaardigheden en gedragingen. In relaties met leeftijdgenoten leren kinderen en volwassenen samenwerken, conflict hanteren, respect hebben en sociale steun geven en ontvangen. Tevens zijn peers een kritische factor in cognitieve groei. Naast deze voor ontwikkeling essentiële faciliterende functies, zijn peers echter ook een potentiële context voor de socialisatie van agressie en antisociale gedragingen. Pesten bijvoorbeeld vindt nooit plaats alleen, maar per definitie samen met anderen. Gebruik en misbruik van middelen ontstaan ook vaak in of onder invloed van de peer context.

Gezien deze complexe duale rol van relaties met leeftijdgenoten, enerzijds als essentiële motor van prosociale en cognitieve ontwikkeling en anderzijds als potentiële bron van risicogedrag, is onderzoek naar de rol van leeftijdgenoten van groot belang.

In de afgelopen decennia heeft zich daarbij een ontwikkeling voorgedaan, waarbij jongeren op steeds jongere leeftijd gedrag vertonen dat eerst was voorbehouden aan de wat oudere adolescenten. Jongeren hebben steeds jonger aanzienlijke geldbedragen te besteden, die hen tot zelfstandige consumenten maken waar een hele markt op is afgestemd. Seksuele relaties beginnen nu op jongere leeftijd (van de zestienjarigen heeft een derde seks gehad). Op jongere leeftijd wordt kennis gemaakt met alcohol en drugs. Wetoverschrijdende gedragingen lijken steeds jonger op te treden.

Het is plausibel dit te interpreteren als begeleidend verschijnsel van de groeiende individualisering in de samenleving, die er toe heeft geleid dat kinderen en adolescenten steeds jonger als 'zelfstandig individu' worden aangesproken. Dat is gepaard gegaan met toenemende verzelfstandiging van de kinderlijke en jeugdige leefwereld. Kinderen en jongeren lijken een eigen leefwereld te creëren, waar volwassenen (ouders, professionele opvoeders als leraren) minder toegang toe hebben. Als we dit koppelen aan het gegeven, dat jongeren steeds later de conventionele volwassen verantwoordelijkheden op zich nemen (gezinsvorming, vaste baan), zien we een historisch nieuwe periode ontstaan in de menselijke levensloop. Erikson noemt dit het 'moratorium' in de jeugdfase, een periode met alle rechten en mogelijkheden van een volwassene bestaan (seksualiteit, relaties, geld, autonomie), maar zonder de volwassen plichten en verantwoordelijkheden die hier van oudsher bij hoorden.

De verlenging van de jeugdfase is in het jeugdonderzoek al lang onderkend. De sociale dynamiek binnen deze leefwereld (relaties met leeftijdgenoten, de invloed van vriendennetwerken) wordt hier ook wel gesignaleerd, maar is nog weinig systematisch onderdeel van onderzoek geweest.

Toch mogen we verwachten dat deze dynamiek krachtige effecten heeft op het gedrag van kinderen en adolescenten, zowel in negatieve als in positieve zin. Kwetsbare groepen kinderen en jongeren kunnen bepaalde groepen opzoeken (selectie-effecten). Als kinderen en jongeren eenmaal deel uitmaken van zo'n bepaalde groep, kan deze groep specifiek (problematisch) gedrag bekrachtigen. Denk hierbij ook aan de zogenaamde 'straatcultuur' onder jongeren, het deel uitmaken van bepaalde groepen van jongeren, die zich aan de autoriteiten van volwassenen onttrekken en die zich de publieke ruimte (de 'straat') hebben toegeëigend. Groepsdruk, groepsconformisme, hiërarchie en solidariteit binnen groepen zijn krachtige verschijnselen. De beginselen van de groepsdynamica hebben ons geleerd dat zij niet makkelijk te veranderen zijn. Kinderen en jongeren, die van bepaalde sociale netwerken deel uitmaken, en wellicht in het bijzonder de jongeren die gevoelig zijn voor groepsdruk, kunnen om die reden resistent zijn of worden tegen interventies gericht op reductie van bepaalde problematische gedragingen. Verschillende studies zien dat deze dynamiek ook krachtige effecten heeft op de sociale ontwikkeling van kinderen en jongeren, zowel in negatieve als in positieve zin. Zo blijkt de sociale status binnen de peer-group op 9/10-jarige leeftijd een belangrijke voorspeller voor latere gedragingen in de jonge volwassenheid (Nelson & Dishion, 2004). Bepaalde groepen kinderen en jongeren – bijvoorbeeld diegenen met een sterk verlangen naar sensatie en spanning – kunnen bepaalde groepen zelf gaan opzoeken (selectie-effecten), bijvoorbeeld groepen in het uitgaanscircuit met een gedragspatroon bestaande uit veel drinken, drugs gebruiken, risicovolle seksualiteit (de subgroep van de 'deviants', een categorie die in veel onderzoek naar peer-group identification wordt aangetroffen, zie Sussman et al., 2007). Als de eerste groep eenmaal deel uitmaakt van de tweede groep, kan de tweede groep bepaald gedrag van de eerste vervolgens sterk bekrachtigen (Crosnoe & McNeely, 2008). Jongeren met een bepaalde muzieksmaak kunnen bijvoorbeeld het uitgaanscircuit dat hoort bij een bepaald genre gaan opzoeken (selectie-effecten) en zich hier het bijbehorende groepsgebonden gedragsrepertoire eigen maken en dit laten bekrachtigen (Mulder et al., 2007).

Kennis hierover kunnen we niet zonder meer uit onderzoek in het buitenland afleiden, omdat de Nederlandse context in een aantal opzichten anders is dan die in het buitenland. Voorbeelden hiervan zijn de sterke individualisering (ook in filosofie van onderwijs en opvoeding), de grote vrijheid van jongeren (met begeleidende verschijnselen als bijvoorbeeld bovenmatig alcoholgebruik, thuis en in het uitgaanscircuit), de tolerantie jegens jeugdige seksualiteit in Nederland, en de grote welvaart - dus veel geld binnen de jeugdgroepen. Internationaal vergelijkende studies naar jongeren in een groot aantal landen hebben dan ook laten zien, dat de Nederlandse jeugdcultuur zich in deze opzichten onderscheidt van die in andere landen (Currie et al., 2008).

Onderzoeksvragen bij dit thema richten zich op het achterhalen van de dynamiek binnen groepen van leeftijdgenoten en de relatie hiervan met positieve ontwikkelingstrajecten en met ontwikkelingstrajecten van probleemgedrag. Welke mechanismen zijn van belang voor de dynamiek binnen vriendengroepen? Hoe flexibel zijn groepsgrenzen? Welke mechanismen zijn werkzaam in de beïnvloeding van kinderen en jongeren door hun vrienden en leeftijdgenoten (respect, conflict hantering, selectie, imitatie, conformisme, uitsluiting, discriminatie)? Welke individuele kenmerken maken kinderen en jongeren extra gevoelig voor deze beïnvloeding?

2.2.3 De ontwikkeling van pro sociaal gedrag, empathie en solidariteit bij kinderen en adolescenten

In aanvulling op de grote hoeveelheid onderzoek naar probleemgedrag van kinderen en adolescenten is er in dit programma ook expliciet aandacht voor positieve ontwikkelingen bij kinderen en adolescenten. Te denken valt aan de ontwikkeling van sociale competentie, altruïsme en sociaal gedrag en aan de ontwikkeling van solidariteit met anderen in de directe sociale omgeving, met anderen in de ruimere sociale context en met de samenleving in zijn totaliteit.

Het is eigenlijk opmerkelijk dat naar deze thema's veel minder onderzoek is verricht dan naar antisociaal gedrag. Thema's als agressie, conflict en antisociale gedragingen zijn vele malen populairder dan thema's als empathie, verzoening, troost, generositeit, liefde, vriendschap, zorgzaamheid, basale emoties en vaardigheden die fundamenteel tot ons gedragsrepertoire behoren (zoals bv. ook cognitieve vaardigheden als flexibiliteit, contextueel leren) en die de kwaliteit van leven diepgaand beïnvloeden. Dat is jammer omdat door deze eenzijdige nadruk op antisociale gedragingen een eenzijdig beeld van kinderen en jongeren gegeven wordt. Een beeld waarin de antisociale en de problematische kanten van hun sociale ontwikkeling overheersen en hun sociale kant wordt onderbelicht. Het is ook jammer omdat dit eenzijdige beeld ons inzicht in de sociale ontwikkeling van kinderen en jongeren beperkt en ons het zicht beneemt op de processen die een bijdrage kunnen leveren aan versterking van het sociale potentieel van kinderen en jongeren.

Dat is te meer opmerkelijk, omdat internationale vergelijking laat zien dat de sociale relaties van jongeren in Nederland zich in positieve zin onderscheiden van de sociale relaties van jongeren in andere landen (Currie et al., 2008). Het onderzoek zou er op gericht moeten zijn te achterhalen, of en hoe kinderen en jongeren deze vermogens inzetten om actuele culturele veranderingen het hoofd te bieden, om binding met de grotere sociale en culturele verbanden te realiseren en om zich hiervoor actief in te zetten.

Onderzoeksvragen die voor dit thema ook van belang zijn, zijn vragen die zich richten op de invloed van de relaties met leeftijdgenoten op de sociale ontwikkeling van kinderen en adolescenten en op hun sociale integratie en participatie in de samenleving. In hoeverre dragen aspecten van de leefwereld van jongeren onder elkaar bij aan de sociale ontwikkeling van jongeren? Zijn hierin ingrediënten te identificeren die de binding van kinderen en jongeren met de hen omringende

sociale groepen en de samenleving in haar totaliteit stimuleren? Welke vaardigheden leren jongeren van elkaar, die hen helpen om ook in het bredere maatschappelijke verband sociale bindingen aan te gaan en om bij te dragen aan positieve ontwikkelingen in de samenleving? Hoe leren zij dit van elkaar? Hoe krachtig zijn de impulsen die uitgaan van de wereld van jongeren onder elkaar? Zijn hiervan op latere leeftijd nog effecten traceerbaar? Waar liggen de belangrijkste positieve factoren? Welke risicofactoren zijn hierin identificeerbaar?

2.2.4 De ontwikkeling van seksualiteit en intieme relaties van kinderen en jongeren

Hoewel de ontwikkeling van seksuele en intieme relaties een belangrijk onderdeel vormt van de sociale ontwikkeling van kinderen en jongeren, is hiernaar opmerkelijk weinig fundamenteel onderzoek beschikbaar. In veel jeugdonderzoek worden seksuele relaties en seksueel gedrag vaak a priori in termen van risicogedrag en probleemgedrag bestudeerd. Terwijl de ontwikkeling van seksualiteit toch onmiskenbaar tot de 'normale ontwikkelingsopgaven' van adolescenten behoort. Seksuele relaties en de ontluikende intimiteit en romantiek zijn een belangrijk aspect van de relaties met de leeftijdgenoten en als zodanig passen zij goed bij de focus van het onderhavige programma.

Een belangrijk uitgangspunt voor dit thema zou moeten zijn, dat seksuele ontwikkeling onlosmakelijk verbonden is met het opgroeien van kinderen en jongeren en dat seksuele ontwikkeling daarmee gerelateerd is aan ontwikkelingstrajecten van emotioneel en sociaal gedrag. Een belangrijke vraag daarbij is dan hoe de ontwikkeling van seksualiteit zich verhoudt tot de hiervoor besproken ontwikkelingstrajecten van sociale en emotionele ontwikkeling, van de ontwikkeling van sociale competentie en sociaal gedrag in de context van het contact met de leeftijdgenoten. Daarbij wordt niet alleen gekeken naar seksueel gedrag, maar ook naar seksuele identiteit, seksuele attitudes en seksuele interactiecompetentie. Gegeven de focus van dit programma ligt analyse van de ontwikkelingstrajecten in relatie tot de directe sociale omgeving van leeftijdgenoten en het gezin van herkomst voor de hand.

Groepen van jongeren kunnen sterk verschillen in de mate waarin seksualiteit onderdeel uitmaakt van de gedeelde leefstijl. Hoe deze verschillen tot stand komen, waar zij mee samenhangen en welke implicaties zij hebben voor de ontwikkeling van de kinderen en jongeren die deel van deze groepen uitmaken is een belangrijk aandachtspunt. In zekere zin betreft het hier dus een nadere toespitsing van de bovengenoemde thema's op het aspect van de seksuele ontwikkeling van kinderen en jongeren. Deze kunnen gerelateerd zijn aan karakteristieken van het gezin van herkomst (etniciteit, sekse, sociale ongelijkheid), maar deels zeker ook aan meer individuele karakteristieken van de kinderen en jongeren zelf, zoals persoonlijke kwetsbaarheid (emotionele of gedragsproblemen) of temperament. Het ontrafelen van deze determinanten, in interactie met elkaar, is daarbij een belangrijke achterliggende vraag.

Onderzoeksvragen, die bij dit thema van belang zijn, richten zich in de eerste plaats op de determinanten van trajecten van seksuele ontwikkeling van kinderen en jongeren. Welke ontwikkelingstrajecten kunnen we onderscheiden en hoe verhouden die zich tot de sociale en emotionele ontwikkeling? Hoe worden kinderen en jongeren in deze ontwikkeling beïnvloed door hun vrienden en leeftijdgenoten? Welke rol spelen karakteristieken van het gezin van herkomst en van de ouders bij deze ontwikkeling en hoe verhoudt deze invloed zich tot de invloed van de leeftijdgenoten? Is er een relatie tussen seksuele ervaringen en de leefstijl van de vriendengroep? Welke mechanismen treden hierbij op? Hangt seksuele ontwikkeling samen met risicogedrag en hoe is deze samenhang te verklaren?

Interessant binnen dit onderzoek zou zijn om vanuit een actorperspectief (de jongere zelf) onderzoek te verrichten. Wie of wat motiveert hen tot toenadering en

verdere ontwikkeling van intieme contacten en relaties? Wat zien zij als belemmeringen? Wat beschouwen kinderen en jongeren als mijlpalen in hun seksuele ontwikkeling?

Bij het uitwerken van deze vragen is van belang dat deze niet overlappen met het al lopende onderzoek in Nederland naar deze ontwikkelingstrajecten. Onderzoekers moeten zich richten op nieuwe vragen en deze pogen te beantwoorden.

Binnen deze onderzoekslijn wordt één longitudinaal onderzoek uitgezet met een financiering van €700.000. In dit longitudinale onderzoek zou een aantal van de bovengenoemde vragen moeten worden uitgewerkt.

2.2.5 Aandachtspunten voor het onderzoek

Binnen elk van de genoemde onderzoekslijnen gelden voorts de volgende aandachtspunten:

- Explicitering van een ontwikkelingsperspectief en verantwoording van de te onderzoeken leeftijdscategorie. Dit betekent onder meer dat ook vroege voorspellers in de kindertijd voor latere gedragingen in adolescentie en jonge volwassenheid van belang zijn voor dit programma. Voor elk van de genoemde thema's geldt immers, dat deze zowel voor kinderen als voor adolescenten van belang zijn. Hoe ze zich manifesteren, is echter vaak afhankelijk van leeftijdsfase. Voor onderzoek naar bovengenoemde thema's is het daarom noodzaak dat in de onderzoeksdesigns een ontwikkelingsperspectief verdisconteerd is. Daarnaast dient, als in het onderzoek een bepaalde leeftijdsfase centraal staat, de keuze voor een bepaalde leeftijdsgroep gefundeerd te zijn in het belang van deze leeftijdsfase voor de (latere) ontwikkeling van kinderen en jongeren.
- Aandacht voor diversiteit is van belang. Binnen elk van de genoemde onderzoekslijnen is het belang van de culturele en etnische achtergrond van kinderen en jongeren groot. Ook sekseverschillen zijn belangrijk. Onderzoek dat specifiek ingaat op verschillen tussen verschillende groepen van jongeren (verschillende etnische achtergronden, sekseverschillen) wordt dan ook nadrukkelijk gestimuleerd. Onderzoek heeft laten zien, dat vriendschappen en vriendengroepen vaak langs etnische lijnen worden samengesteld. Mechanismen binnen groepen (uitsluiting, discriminatie, modeling, hiërarchie en samenwerking) kunnen door de etnische achtergrond en de sekse van de groepsleden beïnvloed worden. Het belang van etniciteit en sekse voor de dynamiek in deze groepen en voor de relatie tussen deze dynamiek en de ontwikkelingstrajecten van kinderen en jongeren moet dan ook niet worden onderschat.
- Interdisciplinair onderzoek, waarin gebruik wordt gemaakt van kennis uit verschillende disciplines die zich op jeugd richten, wordt nadrukkelijk aanbevolen. Het gaat hierbij niet alleen om pedagogiek, ontwikkelingspsychologie en (jeugd)sociologie, maar ook om kinder- en jeugdpsychiatrie, biologische psychologie, sociale psychologie of cultuurwetenschappen. Dat kan tevens tot uitdrukking komen in het gebruik van onderzoeksmethodieken afkomstig uit verschillende disciplines. Aandacht bijvoorbeeld voor individuele (waaronder biologische, genetische) factoren past wel in dit programma, maar alleen als dit expliciet wordt gecombineerd met aandacht voor de sociale omgeving. Hierbij vormt de wereld van jongeren onderling – al dan niet in combinatie met het gezin van herkomst – de belangrijkste focus.

2.2.6 Methodologische aanbevelingen

Naast aandacht voor ontwikkeling en longitudinaal onderzoek is het ook belangrijk dat meer fundamenteel onderzoek wordt gedaan dat zich richt op het ontrafelen van

de processen die inherent zijn aan het sociale leven in groepen van leeftijdsgenoten. Het onderzoek naar vriendschappen en naar de invloed van leeftijdsgenoten is tot dusver vaak gebaseerd op zelfrapportage en minder op onderzoek naar gedrag binnen groepen. Het zou goed zijn, als aan dit onderzoek een impuls gegeven wordt. Dit kan door het hanteren van onderzoeksdesigns die probleemgedrag in relatie tot sociale netwerken van kinderen en jongeren en het gezin mogelijk maken, door het gebruik van meer experimentele onderzoeksmethodieken. We kunnen daarbij denken aan experimentele studies, maar ook aan kwalitatieve studies (bijvoorbeeld observaties) in meer naturalistische settings. Ook voor deze studies geldt overigens, dat de keuze voor bepaalde onderzoeksdesigns verantwoord moet worden vanuit een ontwikkelingsperspectief. Met andere woorden: het belang van de te onderzoeken thematiek voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren moet duidelijk zijn aangegeven.

2.3 Specifieke thema's

In aanvulling op eerder genoemde onderzoeklijnen van dit programma wil NWO in samenwerking met Stichting Kinderpostzegels Nederland een paar specifieke onderzoeksprojecten uitzetten. Deze projecten zijn meer praktijk- en toepassingsgericht van aard. Het betreft onderzoek naar drie maatschappelijk relevante thema's die zijn aangedragen door Kinderpostzegels. Geïnteresseerde onderzoekers kunnen aangeven, dat zij een van deze onderzoeken zouden willen uitvoeren en hiervoor een voorstel indienen. Als voorwaarde bij deze projecten geldt dat door de onderzoekers nauw wordt samengewerkt met organisaties en personen uit de beroepspraktijk. Daarnaast zijn de eerder genoemde 'aandachtspunten voor het onderzoek' (zie 2.2.5) ook van toepassing op deze thema's.

2.3.1 Kinderen en jongeren in het cluster 4 onderwijs en hun perspectieven op de arbeidsmarkt

Problemen thuis, op school, in de vrije tijd of in de wisselwerking daartussen, bij jongeren kunnen leiden tot sociaal-emotionele en gedragsproblemen. Ook zijn er jongeren bij wie sprake is van (aangeboren) psychiatrische problematiek. Dit kan resulteren in verwijzing naar cluster 4 van het speciaal onderwijs (voor jongeren met ernstige gedragsproblemen en/of psychiatrische problematiek), al dan niet in combinatie met opname in een residentiële instelling voor jeugdzorg of een justitiële jeugdinrichting (JJI).

Het aantal leerlingen in cluster 4 van het speciaal onderwijs groeit al jarenlang fors, met name in het voortgezet speciaal onderwijs. De invoering van leerling-gebonden financiering in 2003 heeft bovendien geleid tot veel vraag naar ambulante begeleiding voor leerlingen met gedragsproblemen in het reguliere onderwijs. Doordat de verwachte daling van de instroom is uitgebleven, is extra druk ontstaan op de scholen in cluster 4. Een ander probleem voor deze scholen is dat de Inspectie van het Onderwijs zich in een in 2007 verschenen rapport zeer kritisch heeft uitgelaten over de kwaliteit van het onderwijs in cluster 4, over het ontbreken van valide gegevens over de opbrengsten van het gegeven onderwijs en over de leerlingenzorg. Wel is de Inspectie positief over het pedagogisch handelen van de leraren. De cognitieve aspecten lijken dus onderbelicht, maar er is weinig onderzoek gedaan naar de effectiviteit van het speciaal onderwijs. Een ander probleem is dat leerlingen die speciaal onderwijs volgen, weinig perspectief hebben op de arbeidsmarkt.

Het is van belang dat onderzoek wordt uitgevoerd naar kinderen en jongeren in cluster 4 onderwijs (inclusief Justitiële Jeugdinrichtingen (JJI's)), waarbij de

perspectieven op de arbeidsmarkt van deze kinderen en jongeren verder in kaart moeten worden gebracht. Daarbij staan de volgende vragen centraal:

- Hoeveel jongeren uit cluster 4 onderwijs sluiten hun schoolopleiding af met een diploma of startkwalificatie? Hoeveel jongeren uit cluster 4 onderwijs stromen voortijdig uit? In welke opleidingen en betaalde banen komen kinderen en jongeren die uit het cluster 4 onderwijs stromen (al dan niet met diploma) terecht?
- Hoeveel kinderen en jongeren in het systeem van sociale uitkeringen (Wajong) hebben een cluster 4 onderwijs achtergrond?
- Welke kinderen en jongeren die uitstromen uit het cluster 4 onderwijs vinden werk of doen een (vervolg)opleiding? Welke (protectieve) factoren voorspellen doorstroming naar vervolgopleiding of een betaalde baan na cluster 4 onderwijs?

2.3.2 Jongeren met licht verstandelijke beperking (LVG) en crimineel gedrag

In een steeds complexere samenleving is de betekenis van intelligentie, complexe cognitieve en sociaal adaptieve vaardigheden van groot belang. Jongeren met naar verhouding minder intellectuele en sociaal adaptieve vaardigheden hebben meer moeite om zich in een dergelijke samenleving staande te houden. Ook binnen de groep van leeftijdgenoten kan deze predispositie van groot belang zijn voor de wijze waarop zich vriendschappen vormen, maar ook voor de positie van de jongeren binnen deze groepen. Zo kunnen jongeren met licht verstandelijke beperking binnen delinquente groepen misbruikt worden voor risicovolle taken.

Het is van belang dat onderzoek wordt gedaan naar jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVG) en (de risico's op) crimineel gedrag. Daarbij staan de volgende vragen centraal:

- Hoe groot is de groep LVG-jongeren die in aanraking komt met politie/justitie, en is deze groter dan die van jongeren zonder deze beperkingen maar met een vergelijkbare sociaaldemografische achtergrond?
- Worden deze jongeren, in de diverse onderdelen van de strafrechtketen op tijd herkend als LVG'er en wat betekent dit voor (de inrichting van) het vervolgtraject?
- Wordt de behandeling c.q. de begeleiding specifiek afgestemd op de specifieke kenmerken van de LVG jongeren?
- Welke werkzame factoren voorkómen dat LVG-jongeren in de criminaliteit belanden? Zijn deze factoren anders dan in andere groepen met een verhoogd risico op criminaliteit?
- Welke effectieve interventies (nieuwe of bestaande) kunnen crimineel gedrag van LVG-jongeren voorkomen? Deze vraag geldt ook in relatie tot preventie van recidive en begeleiding nadat een LVG-jongere voor het eerst in contact is geweest met politie/justitie. En welke 'best practises' zijn te identificeren op het vlak van een effectieve samenwerking tussen de strafrechtketen en hulpverleningsorganisaties uit de jeugdzorg, gezondheidszorg en gehandicaptenzorg?

2.3.3 Seksueel misbruik van jongeren met een niet-westerse achtergrond

Er zijn aanwijzingen dat jongeren met een niet-westerse culturele achtergrond in Nederland vaker slachtoffer zijn van seksueel misbruik (Kooistra, 2006). Omdat in niet-westerse culturen doorgaans een groter taboe op seksualiteit rust dan in Westerse culturen, bestaat het risico dat deze problematiek niet of te laat wordt signaleerd. Hierdoor krijgen jongeren uit deze groep die slachtoffer zijn van seksueel misbruik mogelijk niet de hulp die zij nodig hebben. Omdat er nog veel onduidelijk is over de omvang en aard van deze problematiek, gaat de aandacht uit naar de volgende onderzoeksvragen:

- Wat is de prevalentie van seksueel misbruik onder jongeren met een niet-westerse culturele achtergrond in vergelijking met autochtone jongeren? Bij

deze vergelijking dient rekening gehouden te worden met demografische factoren zoals sociaaleconomische status.

- In welke context (gezin, buitenshuis, binnen jongerengroepen) vindt seksueel misbruik plaats onder deze jongeren?
- Welk percentage van deze jongeren ontvangt een vorm van hulpverlening? Hoe verhoudt dit percentage zich tot hulpverlening aan autochtone jongeren die slachtoffer zijn van seksueel misbruik?
- Hoe wordt binnen de eigen culturele gemeenschap omgegaan met (vermoedens van) seksueel misbruik?
- Hoe wordt binnen de eigen culturele gemeenschap omgegaan met seksualiteit binnen de opvoeding? Heerst er een taboe op of juist niet? Is er een relatie tussen de (verschillende wijzen van) seksuele opvoeding en het risico op seksueel misbruik?

Van belang is dat gekeken wordt naar zowel traditionele migrantengroepen (uit Marokko, Turkije, Suriname, Nederlandse Antillen) als naar nieuwe migrantengroepen (uit Irak, Afghanistan, Somalië etc.).

3 Richtlijnen voor aanvragers

3.1 Wie kan aanvragen

Een aanvraag kan worden ingediend door een hoogleraar of een gepromoveerde onderzoeker die is verbonden aan een Nederlandse universitaire instelling, een NWO- of een KNAW-instituut. Aanvragers die niet aangesloten zijn bij een door NWO erkende instelling kunnen een aanvraag indienen in partnership met senior onderzoekers van een universiteit. De hoofdaanvrager en eventuele medeaanvrager dienen gedurende de periode waarover subsidie wordt gevraagd effectief betrokken te kunnen blijven bij het onderzoek waarop de aanvraag betrekking heeft. De instelling dient de aanvragers in de gelegenheid te stellen om gedurende de looptijd van het onderzoek voor een adequate begeleiding van het onderzoek zorg te dragen. Dit dient te worden bevestigd op de aanvraag. Bij een voorstel voor promotieonderzoek treedt in de regel de (co-)promotor als hoofdaanvrager op. De aanvrager kan volgens de 'Regeling subsidieverlening NWO' geen subsidie voor zichzelf aanvragen. Een hoofdaanvrager mag slechts één aanvraag indienen. Daarnaast mag een hoofdaanvrager slechts bij één andere aanvraag als medeaanvrager betrokken zijn. Verder mag een medeaanvrager slechts bij één aanvraag als medeaanvrager betrokken zijn.

Aanvullende informatie voor de hoofdaanvrager treft u aan in 5.1.

Let op!

Indien er wordt overwogen om een aanvraag in te dienen binnen dit programma dan dient er rekening te worden gehouden met de richtlijnen van de Open competitie van MaGW. Een hoofdaanvrager in de Open competitie kan namelijk geen andere aanvraag indienen of in behandeling hebben bij het Gebied MaGW. Als hoofdaanvragers een aanvraag indienen bij een andere subsidieronde terwijl zij reeds een aanvraag in behandeling hebben in de MaGW Open competitie 2009, dienen zij de aanvraag terug te trekken uit de MaGW Open competitie 2009. Deze regel geldt niet voor medeaanvragers. Zie de [brochure 'Open competitie MaGW 2009'](#).

3.2 Wat kan aangevraagd worden

Binnen dit programma kunnen drie verschillende vormen van subsidie worden aangevraagd. Aanvragen voor subsidies geven uitwerking aan één van de in het programma (hoofdstuk 2) genoemde vier onderzoekslijnen of één van de drie specifieke thema's. De vorm van de subsidie is mede afhankelijk van de onderzoekslijn of het specifieke thema waarop wordt ingediend. Voor elke aanvraag kan subsidie worden aangevraagd voor zowel de personele, materiële als valorisatiekosten.

Subsidievorm 1

Deze subsidievorm geldt voor subsidieaanvragen voor onderzoek op het gebied van de eerste drie onderzoekslijnen:

- De wisselwerking tussen het gezin en de leefwereld van kinderen en jongeren;
- Individualisering en de verzelfstandiging van de jeugdwereld;
- De ontwikkeling van pro sociaal gedrag, empathie en solidariteit bij kinderen en adolescenten.

Deze subsidievorm is bedoeld om fundamenteel-strategisch onderzoek te stimuleren. Onderzoeksvoorstellen kunnen worden ingediend in de vorm van één project of een

programma (bestaande uit twee projecten) met een looptijd van minimaal drie tot maximaal vier jaar, waarbij subsidie wordt aangevraagd voor ten hoogste twee onderzoekers die een drie of vier jarig aio- en/of driejarig postdoctoraal traject gaan volgen. Voor deze subsidievorm is een bedrag van maximaal 2,75 miljoen euro beschikbaar.

Subsidievorm 2

Deze subsidievorm is bedoeld voor subsidieaanvragen voor onderzoek op het gebied van de vierde onderzoeklijn: 'de ontwikkeling van seksualiteit en intieme relaties van kinderen en jongeren'. Binnen deze subsidievorm kan maximaal één programma-aanvraag met een budget van maximaal €700.000 worden gehonoreerd. De bijdrage van FWOS richt zich uitsluitend op dit project. Er kan subsidie voor een longitudinaal, kwalitatief-explorerend onderzoeksprogramma worden aangevraagd. Onderzoeksvorstellen kunnen worden ingediend in de vorm van een programma met een budget van maximaal €700.000 (personele, materiële en valorisatie kosten), waarbij subsidie wordt aangevraagd voor aio's en/of postdocs. Het onderzoeksprogramma dient een looptijd van vier jaar te hebben, waarbij minimaal één van de onderzoekers voor vier jaar wordt aangesteld.

Subsidievorm 3

Deze subsidievorm geldt voor subsidieaanvragen op het gebied van de drie specifieke thema's die Stichting Kinderpostzegels Nederland heeft aangedragen, namelijk:

- Kinderen en jongeren in het cluster 4 onderwijs en hun perspectieven op de arbeidsmarkt;
- Jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVG) en crimineel gedrag;
- Seksueel misbruik van jongeren met een niet-westerse achtergrond.

Binnen deze subsidievorm kunnen maximaal drie aanvragen worden gehonoreerd. De subsidie is bedoeld om onderzoek te stimuleren waarbij ook aandacht wordt besteed aan mogelijke oplossingen voor problemen. Het onderzoek binnen deze projecten dient praktijk- en toepassingsgericht te zijn. Kinderpostzegels toetst specifiek op relevantie van het onderzoek voor de uitvoeringspraktijk. Daarbij wordt als voorwaarde gesteld dat onderzoekers nauw samenwerken met organisaties en personen uit de praktijk van het werkveld. Onderzoeksvorstellen kunnen worden ingediend in de vorm van projecten met een budget van maximaal € 130.000 en een looptijd van circa twee jaar, waarbij subsidie wordt aangevraagd voor één postdoc.

Onderstaande algemene informatie geldt voor alle drie de subsidievormen.

Personele kosten

Voor de salariskosten gelden de meest recente salaristabellen uit het 'akkoord overlaten werkgeverschap NWO-VSNU'. Binnen dit programma kan subsidie worden aangevraagd voor de salariering van speciaal voor de duur van het onderzoek aan te stellen wetenschappelijke onderzoekers, het betreft een aio of postdoc. Een postdoc is een recent (<2 jaar geleden) gepromoveerde onderzoeker, die aan het begin staat van een wetenschappelijke carrière. Aanvragers kunnen in de onderzoeksbegroting geen salaris, toelage voor levensonderhoud, of enige vergoeding voor zichzelf opnemen. Voor personele kosten kan maximaal de kosten van een vierjarig voltijds aio-project (op dit moment is dat €200.013) en/of een driejarig voltijds postdocproject (op dit moment is dat €196.635) worden aangevraagd. De aanstelling van een postdoc dient in de aanvraag gemotiveerd te worden in termen van complexiteit en graad van moeilijkheid van het onderzoek. Bij aanvang van het onderzoek wordt een benchfee van € 5.000 (per aio of postdoc) ter beschikking gesteld aan de projectleider, ten behoeve van de onderzoeker. Deze benchfee is bedoeld voor promotie/dissertatiekosten en congresbezoeken.

Materiële kosten

Met deze subsidie kunnen kosten voortvloeiend uit het onderzoek worden betaald. Er wordt maximaal een bedrag van €4.500 per project vergoed en daarbij moet het gevraagde bedrag goed gemotiveerd worden. De volgende kosten komen voor vergoeding in aanmerking:

- De aanschaf van speciaal voor het onderzoek benodigde apparatuur en verbruiksgoederen, m.u.v. computers;
- Het houden van interviews en enquêtes;
- De aanschaf van databestanden;
- (Buitenlandse) reizen, noodzakelijk in verband met het onderzoek.

Niet alle kosten worden evenwel vergoed:

- Kosten voor computergebruik bij universitaire rekencentra en kosten voor het gebruik van laboratoria, komen niet in aanmerking voor subsidie;
- Huisvestings-, overhead-, en afschrijvingskosten komen niet voor subsidie in aanmerking;
- Kosten van apparatuur, van verbruiksgoederen, of van administratieve of technische hulp, die tot het gebruikelijke voorzieningenpakket van een universiteit of onderzoeksinstituut moeten worden gerekend, komen evenmin in aanmerking voor een vergoeding, tenzij het gesteunde onderzoek een gebruik van faciliteiten meebrengt dat duidelijk uitgaat boven het normale gebruik;
- Bij onderzoekers in opleiding geldt nadrukkelijk dat de opleidingskosten ten laste komen van de instelling waar het onderzoek wordt uitgevoerd.

Niet vergoed worden verder:

- Kosten die zijn gemaakt ter verkrijging van een accountantsverklaring;
- Kosten gemaakt voor het bemiddelen voor, en/of verwerven en uitvoeren van contractresearch, inclusief de daaraan toe te rekenen overige indirecte kosten;
- Reserveringen voor toekomstige kosten c.q. reservevorming.

Valorisatiekosten (kosten t.b.v. kennisoverdracht)

Naast subsidie voor personele en materiële kosten kan er bij dit programma per aanvraag ook subsidie worden aangevraagd voor kosten met betrekking tot valorisatie (het ter beschikking stellen van academische kennis aan de maatschappij, maatschappelijke organisaties en overheidsorganisaties). De hoofdaanvrager dient in de subsidieaanvraag een uitgewerkt en goed gemotiveerd valorisatieplan op te nemen, waarin duidelijk uiteen wordt gezet welke valorisatieactiviteiten de aanvrager gaat uitvoeren. In het plan dient de aanvrager in ieder geval halverwege het project (na 1½ à 2 jaar) en aan het eind van het project valorisatieactiviteiten in te plannen. Daarbij wordt verwacht dat er minstens één schriftelijke rapportage in een vaktijdschrift voor academische professionals en een bijdrage aan een presentatie dan wel een expertmeeting is opgenomen in het valorisatieplan. Voor valorisatie mag maximaal € 10.000 per voorstel worden aangevraagd. De valorisatieplannen van de subsidiabele projecten worden voorgelegd aan het NJi.

Daarnaast geldt voor de eerste twee subsidievormen dat aanvragers zelf mogen bepalen of zij een klankbordgroep of adviseur(s) inschakelen bij hun onderzoek. Echter voor de derde subsidievorm is het instellen van een gebruikersgroep verplicht.

3.3 Wanneer kan aangevraagd worden

Aanvragen voor subsidie kunnen uiterlijk tot 23 november 2009, 12.00 uur worden ingediend (zie de website: www.nwo.nl/jeugdengezin). De aanvragen die na 23 november 2009, 12.00 uur worden ingediend worden niet ontvankelijk verklaard.

3.4 Het opstellen van de aanvraag

Op de website zijn twee aanvraagformulieren beschikbaar gesteld, één formulier voor een aanvraag binnen de eerste twee subsidievormen en één voor een aanvraag binnen de derde subsidievorm. Eén van deze aanvraagformulieren dient gebruikt te worden voor het indienen van een subsidieaanvraag binnen het programma Jeugd en gezin. De aanvraagformulieren met de uitleg kunnen worden gedownload vanaf de website www.nwo.nl/jeugdengezin.

De aanvraag dient in het Engels te zijn opgesteld en mag geen bijlagen bevatten. Er kunnen alleen uitgewerkte voorstellen worden ingediend, dus let op dat alle vragen op het formulier zijn beantwoord. Daarnaast kunnen er geen aanvragen worden ingediend voor onderzoek dat reeds van start is gegaan. Uitzondering wordt gemaakt voor aanvragen voor aanstellingen van promovendi die een master-voortraject hebben doorlopen.

3.5 Specifieke subsidievoorwaarden

Voor gehonoreerde voorstellen geldt dat de algemene subsidiebepalingen van NWO van toepassing zijn. Aanvragers ontvangen deze subsidiebepalingen bij toekenning van een subsidie. De belangrijkste condities en specifieke voorwaarden zijn:

Tussentijdse wijzigingen melden

Projectleiders van wie een project is gehonoreerd, zijn verplicht onmiddellijk NWO-MaGW schriftelijk op de hoogte te stellen van eventuele personeelswijzigingen of tussentijdse koerswijzigingen in het onderzoek. De programmacommissie dient akkoord te gaan met dergelijke wijzigingen. Verlengingen van het project/programma zijn in principe niet toegestaan.

Rapportages

Projectleiders dienen MaGW via jaarlijkse voortgangsrapportages op de hoogte te houden van de voortgang van het project.

Afronding en wetenschappelijke output

Aan het eind van het project dient een eindrapportage te worden opgesteld en, in geval van promotieonderzoek, een exemplaar van het proefschrift te worden ingeleverd alsmede een financiële verantwoording van de beschikbaar gestelde gelden. Voor de eindrapportage en de financiële verantwoording wordt een formulier toegestuurd. De laatste tranche van de subsidie zal pas na goedkeuring van het eindverslag en de financiële verantwoording betaalbaar worden gesteld.

Kennisdisseminatie/valorisatie

NWO-MaGW en de participerende organisaties hechten veel waarde aan kennisdisseminatie. Hiertoe mogen onderzoeksresultaten door NWO naar buiten worden gebracht. Van aanvragers wordt verwacht dat zij een publiekssamenvatting van hun onderzoek opstellen, die onder andere gebruikt kan worden voor de website. Zoals eerder aangegeven dient de aanvrager daarnaast een valorisatieplan op te stellen, waarbij in ieder geval halverwege de looptijd van het project en aan het eind van het project duidelijke activiteiten worden gepland voor valorisatie. Daarnaast geldt voor de derde subsidievorm de voorwaarden voor het instellen van een gebruikersgroep.

Daarnaast is ook de volgende subsidievoorwaarde van toepassing:

Binnen 6 maanden starten

Een toegekend onderzoeksproject/programma dient binnen 6 maanden¹ na de toekenning te starten, anders wordt het subsidiebesluit ingetrokken. Voor de start dienen de personalia van de uitvoerder aan MaGW te zijn doorgegeven. Hiervoor is een personeelsinformatieformulier (PIF) beschikbaar. De datum waarop de uitvoerder daadwerkelijk wordt aangesteld wordt door het bureau MaGW als werkelijke startdatum van het onderzoek genomen.

3.6 Het indienen van een aanvraag

Indienen kan op de NWO-gebruikelijke wijze in het Irissysteem. Aanvragen moeten worden ingediend via het Irisaccount van de hoofdaanvrager. Aanvragen die niet door middel van het elektronische aanvraagstelsel Iris worden ingediend, worden niet in behandeling genomen. De aanvraag dient ingediend te worden op het juiste en volledig ingevulde aanvraagformulier. Aanvragers ontvangen binnen twee weken na indiening een schriftelijke bevestiging waarin staat of de aanvraag in behandeling wordt genomen of niet.

Aanvragers die nog geen Irisaccount hebben adviseren wij deze zo spoedig mogelijk aan te vragen via www.iris.nwo.nl. Aanvragers die reeds over een Irisaccount beschikken, maar op het moment van indienen geen gelegenheid hebben de aanvraag zelf in te dienen, kunnen iemand machtigen de aanvraag via zijn/haar account in te dienen. Voor meer informatie hierover verwijzen wij u naar de Iris helpdesk (zie paragraaf 5.2 voor de contactgegevens van de Irishelpdesk).

Indien nodig dient de aanvrager een verklaring van een Medisch Ethische Toetsingscommissie (METC-verklaring) in te dienen.

---

¹ Indien de subsidietoekenning in een vakantieperiode plaats vindt, dan wordt opnieuw naar deze voorwaarde gekeken.

4 Beoordelingsprocedure

4.1 Procedure

Voor de subsidieronde Jeugd en gezin geldt dat er in beginsel niet wordt gewerkt met vooraanmeldingen noch met voorselectie. Echter indien het aantal ingediende aanvragen groter is dan vier maal het maximum aantal te honoreren aanvragen, kan de programmacommissie besluiten tot een voorselectie; zie voor meer informatie de algemene subsidiebepalingen van NWO zoals vastgelegd in de 'Regeling Subsidieverlening NWO'.

De aanvraagprocedure begint met het indienen van de uitgewerkte onderzoeksvoorstellen. Vervolgens toetst het MaGW-bureau de aanvragen op indieningscriteria. De indieningscriteria zijn te vinden in 4.2. Aanvragen die niet voldoen aan de criteria voor indiening worden niet verder in behandeling genomen.

Indien door onvoorziene omstandigheden de procedure of tijdsplanning wijzigt dan worden de aanvragers zo spoedig mogelijk geïnformeerd.

Beoordeling door referenten

Per voorstel worden twee onafhankelijke, binnen- en/of buitenlandse referenten gevraagd om aan de hand van de beoordelingscriteria (zie § 4.2) commentaar op het voorstel te leveren. Deze referenten worden gekozen op basis van hun vakinhoudelijke expertise en mogen niet betrokken zijn bij de aanvragen. Aanvragers kunnen bij het indienen via Iris suggesties doen voor potentiële referenten (tot een maximum van vijf) met wie zij geen directe samenwerkingsrelatie onderhouden. Het geven van suggesties voor referenten biedt geen garantie dat deze referenten daadwerkelijk zullen worden benaderd om de betreffende aanvraag te beoordelen. Daarnaast kan een hoofdaanvrager onder opgave van redenen aangeven welke referenten hij/zij niet geschikt acht om over het voorstel te oordelen (ook wel 'non-referees' genoemd; maximaal drie opgaven). Hiertoe dient de aanvrager op het formulier aan te geven dat hij/zij van deze gelegenheid gebruik wil maken. Het overzicht van deze non-referees dient per post of per e-mail aan het bureau te worden ingestuurd. De opgegeven personen zullen niet worden benaderd om de aanvraag te beoordelen. Indien zonder opgave van redenen namen van non-referees worden doorgegeven, wordt dit als een ongeldige opgave gezien, en wordt hiermee geen rekening gehouden in het benaderen van referenten.

Het bureau MaGW bepaalt, onder verantwoordelijkheid van het Gebiedsbestuur, wie als referenten worden benaderd. De leden van de programmacommissie Jeugd en gezin kunnen om suggesties worden gevraagd.

In die gevallen dat het, ondanks inspanningen van het bureau, niet lukt een tweede referent bereid te vinden de aanvraag te beoordelen zal een lid van de beoordelingscommissie – zie 4.3 – gevraagd worden een aantal vragen op te stellen voor de aanvrager. Deze vragen hebben niet de status van een referentencommentaar, maar zijn bedoeld als punten waarmee de aanvrager rekening kan houden in zijn weerwoord. De antwoorden van de aanvrager maken uitdrukkelijk deel uit van het beoordelingsproces.

Terugkoppeling naar aanvragers

De ontvangen referentencommentaren op de aanvragen worden geanonimiseerd voorgelegd aan de hoofdaanvragers. Aanvragers worden in de gelegenheid gesteld

een korte reactie (1.000 woorden inclusief literatuurverwijzingen en voetnoten; maximaal twee pagina's A4) te geven op de referentencommentaren. De bedoelde reactie dient niet om tekorten in de oorspronkelijke aanvraag op te vangen. In dat geval zou er sprake zijn van een aanvulling op de aanvraag. Voor het formuleren van een weerwoord door de hoofdaanvrager is in de regel veertien dagen beschikbaar. Hiervan kan, in overleg met de hoofdaanvrager, worden afgeweken wanneer de referentencommentaren (te) laat door het bureau MaGW worden ontvangen. Reacties die te lang zijn of te laat zijn ontvangen, zijn niet ontvankelijk en worden niet bij de beoordeling betrokken.

Aanvragers worden aangeraden in het weerwoord altijd in te gaan op de punten die de referenten naar voren brengen, ongeacht de aard van de commentaren.

Indien de referentencommentaren overwegend negatief van aard zijn, wordt de aanvrager dringend aangeraden de aanvraag terug te trekken. De kans op een positieve beoordeling is in het algemeen sterk verminderd bij negatieve commentaren.

Beoordeling en prioritering door de beoordelingscommissie

Er wordt een aparte beoordelingscommissie samengesteld die de binnengekomen voorstellen zal beoordelen en de voorstellen binnen *subsidievorm 1* zal prioriteren. De beoordelingscommissie beoordeelt de onderzoeksvoorstellen die in behandeling zijn genomen. De commissie geeft op basis van de oordelen van referenten en de reacties van de aanvragers en aan de hand van de beoordelingscriteria (zie 4.2) een eigenstandig oordeel over de kwaliteit van de aanvragen. Een aanvraag kan worden beoordeeld als 'subsidiabel', of als 'niet subsidiabel'.

De kwalificatie 'subsidiabel' houdt in dat de aanvraag, afhankelijk van de positie in de prioritering, in aanmerking kan komen voor honorering. De kwalificatie 'niet subsidiabel' houdt in dat de aanvraag niet voor financiering in aanmerking komt.

Nadat de kwalificaties zijn vastgesteld, stelt de beoordelingscommissie een prioritering op van de als subsidiabel beoordeelde voorstellen binnen *subsidievorm 1*. Dit betreft een relatieve beoordeling. Aan de hand van de beoordelingscriteria, waarbij 'wetenschappelijke kwaliteit van de aanvraag' en 'wetenschappelijke kwaliteit van de aanvrager en de onderzoeksgroep op het gebied van Jeugd en Gezin' het zwaarst wegen in de vergelijking (de aard van het onderzoek bepaalt in hoeverre het maatschappelijke belang dat onderdeel is van het derde criterium van toepassing is), stelt de beoordelingscommissie een rangorde op naar prioriteit. Deze wordt besproken en vastgesteld. De beoordelingscommissie adviseert de programmacommissie ter zake van haar besluitvorming betreffende de aan de beoordelingscommissie voorgelegde aanvragen.

Nadat de kwalificaties zijn vastgesteld, stelt de beoordelingscommissie voor de als subsidiabel beoordeelde aanvragen die ingediend zijn voor *subsidievorm 2 en 3* een advies op voor respectievelijk het FWOS en Stichting Kinderpostzegels Nederland. De aanvragen die voor *subsidievorm 2* ingediend zijn en die door de beoordelingscommissie als subsidiabel zijn beoordeeld worden met advies van de beoordelingscommissie ter prioritering voorgelegd aan de onafhankelijke, wetenschappelijk onderlegde commissie 'Wetenschapsbeleid' van het FWOS. Het FWOS prioriteert de subsidiabele aanvragen op basis van dezelfde gegevens en criteria als de beoordelingscommissie. De commissie van het FWOS brengt een beargumenteerd advies uit aan de programmacommissie ter zake van haar besluitvorming betreffende de aan de FWOS commissie voorgelegde aanvragen. De aanvragen die voor *subsidievorm 3* ingediend zijn en die door de beoordelingscommissie als subsidiabel zijn beoordeeld worden voor prioritering voorgelegd aan een onafhankelijke, wetenschappelijk onderlegde commissie van

Stichting Kinderpostzegels Nederland. Deze commissie bepaalt welke aanvraag (aanvragen) voor subsidie in aanmerking komt (komen) en legt dit voor aan de programmacommissie. Binnen deze subsidievorm kunnen maximaal drie aanvragen worden gehonoreerd.

Besluitvorming door de programmacommissie

Met betrekking tot *subsidievorm 1* neemt de programmacommissie op basis van het advies van de beoordelingscommissie, waar nodig mede op basis van beleidsmatige aspecten (zoals spreiding over de onderzoekslijnen en urgentie), en op basis van beschikbare middelen een toe- of afwijzingsbesluit.

Met betrekking tot *subsidievorm 2* neemt de programmacommissie op basis van het advies van de commissie van FWOS, waar nodig mede op basis van beleidsmatige aspecten, en op basis van beschikbare middelen een toe- of afwijzingsbesluit.

Voor *subsidievorm 3* bepaalt de onafhankelijke beoordelingscommissie van Kinderpostzegels welke aanvraag (aanvragen) voor honorering in aanmerking komt (komen). Dit besluit wordt voorgelegd aan de programmacommissie en besproken.

De valorisatieplannen van de gehonoreerde aanvragen worden voor advies voorgelegd aan het NJi.

4.2 Criteria

Criteria voor indiening van aanvragen

Een aanvraag wordt door het bureau MaGW getoetst op de hieronder genoemde criteria voor indiening. Aanvragen worden in behandeling genomen als zij aan alle onderstaande criteria voldoen.

- De aanvraag is via de Irisaccount van de hoofdaanvrager ingediend;
- De hoofdaanvrager heeft op het moment van indiening van de aanvraag geen aanvraag als hoofdaanvrager in de MaGW Open Competitie in behandeling;
- De hoofdaanvrager heeft niet meer dan één aanvraag als hoofdaanvrager ingediend.

Als de aanvragen niet aan de voorgaande drie criteria voldoen, zal het bureau contact opnemen met de aanvrager.

- De aanvraag is door een gepromoveerde onderzoeker of hoogleraar van een erkende wetenschappelijke onderzoeksinstituting ingediend;
- de hoofd- of medeaanvrager is niet tevens de beoogde uitvoerder;
- De aanvraag is juist en volledig ingevuld;
  - De aanvraag is op het juiste formulier ingevuld;
  - Er zijn niet meer dan vijf referenties opgevoerd;
  - De onderzoeksoepzet (aanvraagformulier onderzoekslijnen 9a + 9b/specifieke thema's 8a + 8b) bevat niet meer dan het maximaal aantal woorden;
  - De verwachte resultaten en het valorisatieplan zijn volledig uitgewerkt;
  - De aanvraag is ondertekend (naam en datum);
- De aanvraag is elektronisch via Iris ingediend;
- De aanvraag past binnen de onderwerpen in het programma;
- Het betreft geen aanvraag voor reeds gestart onderzoek;
- Er worden niet teveel aio en/of postdoc projecten aangevraagd;
- De medeaanvrager is in de ronde niet bij nog een aanvraag als medeaanvrager betrokken (zie 'Wie kan aanvragen?');
- De aanvraag wordt door de instelling gesteund;
- De aanvraag is 23 november vóór 12.00 uur ingediend;
- De gevraagde subsidie heeft enkel betrekking op subsidiabele kosten;
- De gevraagde subsidie is niet meer dan maximaal kan worden gehonoreerd.

Voldoet de aanvraag niet aan een of meer van de twaalf, voorgaande criteria, dan wordt de aanvraag zonder meer niet verder in behandeling genomen.

Beoordelingscriteria

Aanvragen worden door referenten, beoordelings- en programmacommissie op onderstaande criteria beoordeeld op basis van de in de aanvraag gegeven informatie. Per criterium is een aantal mogelijke relevante aandachtspunten opgesomd. De eerste twee criteria zijn het belangrijkste. De aard van het onderzoek bepaalt in hoeverre het maatschappelijke belang dat onderdeel is van het derde criterium van toepassing is.

1. Wetenschappelijke kwaliteit van de aanvraag

- Levert het voorgestelde onderzoek een originele en belangrijke bijdrage aan theorie, methoden, kennis of interventies?
- Is het onderzoek in theoretisch, methodisch en descriptief opzicht wetenschappelijk relevant?
- Zijn de probleemstelling en de onderzoeksvragen helder en zorgvuldig gedefinieerd, voldoende afgebakend en adequaat uitgewerkt?
- Heeft het onderzoeksvoorstel een heldere onderbouwing?
- Zijn de voorgestelde methoden en het voorgestelde raamwerk geschikt voor het realiseren van de probleemstelling en beantwoording van de onderzoeksvragen?
- Is het werkplan logisch van opbouw, goed gefaseerd en realistisch?
- Zijn de genoemde bronnen toegankelijk en geschikt om de onderzoeksvragen te beantwoorden?
- Sluit het voorstel aan bij kennis op dit gebied (in andere landen) en wordt er ook gebruik gemaakt van deze kennis?
- *Subsidievorm 1 en 2:* Het onderzoek kan betrekking hebben op fundamenteel onderzoek, maar ook op onderzoek dat instrumenteel is in de maatschappij of in de wetenschap. Uitgesloten wordt toegepast onderzoek zonder nadere onderbouwing.
- *Subsidievorm 3:* Het onderzoek binnen deze projecten dient praktijk- en toepassingsgericht te zijn.

2. Wetenschappelijke kwaliteit van de aanvrager en de onderzoeksgroep op het gebied van Jeugd en Gezin

- Heeft de hoofdaanvrager een goede track record?
- Heeft de aanvrager de benodigde expertise en ervaring op het gebied van Jeugd en Gezin, zowel nationaal als internationaal?
- Zijn de personele bezetting van de onderzoeksgroep en de institutionele omgeving adequaat?

3. Programmatisch en maatschappelijk belang

- Wat is de waarde van het onderzoeksvoorstel voor het onderzoeksprogramma?
- Indien van toepassing: Leidt het onderzoek tot inzichten voor beleid of praktijk en specifiek tot inzichten die kunnen leiden tot interventies?
- Indien van toepassing: Draagt het onderzoek bij aan maatschappelijke agendasetting?
- *Subsidievorm 3:* Hoe zijn de beoogde resultaten toepasbaar in de praktijk? Zijn er concrete perspectieven om de nieuwe kennis in het beleid of in de praktijk op te nemen?

4. Geplande output en disseminatie/valorisatie

- Zijn er gedegen plannen gemaakt voor kennisdisseminatie?
- Is de geplande output realistisch?
- *Subsidievorm 1 en 2 – indien van toepassing:* zijn er voorzieningen getroffen om potentiële gebruikers bij het project te betrekken?

- *Subsidievorm 3*: zijn er voorzieningen getroffen om aan de voorwaarden om potentiële gebruikers bij het project te betrekken te voldoen?/Wordt er een gebruikersgroep ingesteld?
- De aanvraag dient een gedegen valorisatieplan te hebben, waarbij in ieder geval halverwege het project en aan het eind van het project valorisatieactiviteiten zijn ingepland (minimaal: 1 schriftelijk rapportage in een vaktijdschrift, bijdrage aan presentatie/expertmeeting).

5. Financiële/technische criteria

- Is de begroting deugdelijk?
- Zijn de aangevraagde personele, materiële en valorisatie kosten redelijk beraamd?

4.3 Samenstelling commissies

Het programma Jeugd en Gezin wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van een programmacommissie. Bijstelling van prioriteiten van de projecten kan na een eerste evaluatie plaatsvinden op grond van overleg in de programmacommissie. Op grond daarvan kan de programmacommissie een gerichte call doen uitgaan om specifieke onderdelen van het programma te realiseren. De beoordeling van de subsidieaanvragen wordt verricht door een beoordelingscommissie.

De programmacommissie

De programmacommissie is, omwille van de directe interactie tussen wetenschappers en gebruikers, samengesteld uit onderzoekers en uit vertegenwoordigers van een aantal participerende organisaties. Alle leden hebben expertise op het terrein van Jeugd en Gezin. De programmacommissie is belast met de algehele coördinatie, en is verantwoordelijk voor de inhoudelijke begeleiding en coördinatie van het brede terrein van het programma.

De samenstelling van de programmacommissie is:

- Dhr. Prof. dr. W.H.J. Meeus (Universiteit Utrecht) – *voorzitter*
- Dhr. Prof. dr. A.H.N. Cillessen (Radboud Universiteit Nijmegen)
- Dhr. Prof. dr. P.H. van der Laan (NSCR, UvA, VU)
- Mw. Prof. dr. J. Mesman (Universiteit Leiden)
- Mw. Prof. dr. M. du Bois Reymond em. (FWOS)
- Mw. Drs. M.C. Driedonks (Programmaministerie voor Jeugd en Gezin)
- Dhr. Drs. G.J. Terlouw (Ministerie van Justitie)
- *Secretaris (NWO)*: Mw. Drs. P.S. Griffioen

De programmacommissie is concreet belast met:

- Het opstellen en vaststellen van de definitieve programmatekst;
- Het vaststellen/concretiseren van de mogelijke projectvormen;
- Het uitzetten van de call for proposals;
- Het binnen de financiële kaders vaststellen van te honoreren onderzoeken;
- Het vaststellen van de jaarlijkse begroting, binnen de kaders van de beschikbare financiële middelen;
- Het bewaken/monitoren van de voortgang van de projecten en zonodig begeleiden van lopend onderzoek;
- Het zonodig bijstellen van het programma;
- Het opstellen van activiteitenplannen ten aanzien van kennisoverdracht en valorisatie;
- Het bevorderen van kennisoverdracht op alle mogelijke manieren;
- Het zorgdragen voor de tussen- en de eindevaluatie van het onderzoeksprogramma.

Beoordelingscommissie

Ten behoeve van de beoordeling van de onderzoeksaanvragen stelt de programmacommissie een beoordelingscommissie in. De beoordelingscommissie adviseert de programmacommissie over de beoordeling van de aanvragen. De beoordelingscommissie bestaat uit vooraanstaande wetenschappers op het gebied van Jeugd en Gezin. De samenstelling is, gelet op het voorkomen van ongewenste vormen van betrokkenheid (NWO heeft hiervoor een protocol) afhankelijk van de aanvragen die worden ingediend.

5 Overige informatie

5.1 Aanvullende informatie voor hoofdaanvragers

Een subsidie wordt altijd aangevraagd door één hoofdaanvrager, met wie ook gecorrespondeerd wordt. Van de hoofdaanvrager wordt verwacht dat hij de wetenschappelijke, organisatorische en financiële verantwoordelijkheid van het uitvoeren van het onderzoek waarvoor subsidie wordt aangevraagd, op zich neemt². Dit houdt onder meer in dat de hoofdaanvrager, indien de subsidie wordt toegekend, zal zorg dragen voor voortgangsrapporten en een wetenschappelijk verslag aan het eind van de subsidieperiode en zal meewerken aan de tussentijdse en de evaluevaluatie. Daarnaast wordt van de aanvragers en de aio- en postdoconderzoekers verwacht dat zij een actieve bijdrage leveren aan (kennis)overdracht van (tussentijdse) onderzoeksresultaten aan participerende organisaties en mogelijk gebruikers middels een startbijeenkomst, workshops, congressen, vakpublicaties, boekbijdragen enz.

Voor de uitvoering van gehonoreerde aanvragen gelden subsidiebepalingen. Deze worden bij elke toekenning van een subsidie aan de hoofdaanvrager toegezonden en staan vermeld op de website (www.nwo.nl). Het niet naleven van deze bepalingen kan negatieve gevolgen hebben voor het vervolg van de steunverlening door NWO voor het betreffende project.

5.2 Contact

De meest recente informatie over het onderzoeksprogramma Jeugd en Gezin kunt u vinden op de website www.nwo.nl/jeugdengezin. Voor vragen met betrekking tot het programma kunt u contact opnemen met de secretaris van het programma:

- Mw. Drs. P.S. (Petra) Griffioen
- Tel: +31 (0)70 344 09 28
- E-mail: p.griffioen@nwo.nl

Voor technische vragen over het indienen via Iris kunt u terecht bij de Irishelpdesk:

Tel: 0900 - 696 4747 (ma-vrij, 11.00-16.00)

E-mail: iris@nwo.nl

Website: www.iris.nwo.nl

5.3 Achtergrondinformatie

De volgende documenten kunt u downloaden via de website www.jeugdengezin.nl:

- Het beleidsprogramma 'Alle kansen voor alle kinderen' (2007-2011) van het programmaministerie voor Jeugd en Gezin
- Het rapport 'Onderzoeksinventarisatie Jeugd en Gezin' – mei 2008
- De vier State-of-the art studies op het gebied van Opvoeding:
  - Kinderen en echtscheiding;
  - Opvoeding in de migratiecontext;
  - Continuïteit van opvoeding;

---

² In het uiterste geval kan de aanvrager in overleg met NWO-MaGW en de programmacommissie Jeugd en Gezin besluiten om binnen 1 jaar het project te beëindigen.

- Communiceren van waarden in opvoedingssituaties bij kinderen en adolescenten.
- MaGW Disciplinecodelijst

6 Bijlagen

6.1 Referenties

- Crosnoe, R., McNeely, C. (2008). Peer relations, adolescent behavior, and public health research and practice. *Family Community Health, Supplement 1, 31, 71-80*.
- Currie, C., Gabhain, S., Godeau, E., Roberts, C., Smith, R. et al. (Eds.) (2008). *Inequalities in young people's health. HBSC International Report from the 2005/2006 survey*. Copenhagen: WHO.
- Dishion, T., McCord, P. & Poulin, F. (1999). When interventions harm. Peer groups and problem behavior. *American Psychologist, 54, 755-764*.
- Dishion, T.J., Nelson, S.E., Winter, C.E. & Bullock, B.M. (2004). Adolescent friendship as a dynamic system: entropy and deviance in the etiology and course of male antisocial behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology, 32, 651-663*.
- Gardner, T.W., Dishion, T.J. & Connell, A.M. (2008). Adolescent self-regulation as resilience: resistance to antisocial behavior within the deviant peer context. *Journal of Abnormal Child Psychology, 36, 273-284*.
- Kooistra O. (2006) *Jongens huilen niet, seksueel geweld tegen allochtone jongens*. Amsterdam: Amsterdam Centrum Buitenlanders.
- Moffitt, T.E. (1993). Adolescence-limited and life-course persistent antisocial behaviour: a developmental taxonomy. *Psychological Review, 100, 674-701*.
- Moffitt, T.E. (2005). The new look of behavioural genetics in developmental psychopathology: gene-environment interplay in antisocial behaviors. *Psychological Bulletin, 131, 533-554*.
- Moffitt, T.E., Caspi, A. & Rutter, M. (2006). Measured gene-environment interactions in psychopathology. *Perspectives on Psychological Science, 1, 5-27*.
- Mulder, J., Ter Bogt, T., Raaijmakers, Q. Vollebergh, W. (2007). Music taste groups and problem behavior. *Journal of Youth and Adolescence, 36, 313-324*.
- Nelson, S. & Dishion, T.J. (2004). From boys to men: predicting adult adaptation from middle childhood sociometric status. *Development and Psychopathology, 16, 441-459*.
- Schwartz, D., Dodge, K. A., Pettit, G. S., & Bates, J. E. (2000). Friendship as a moderating factor in the pathway between early harsh home environment and later victimization in the peer group. *Developmental Psychology, 36, 646 – 662*.
- Sussman, S., Pokhrel, P., Ashmore, R.D. & Bradford Brown, B. (2007). Adolescent peer group identification and characteristics: a review of the literature. *Addictive Behaviors, 32, 1602-1627*.

6.2 Tijdpad

Het indicatieve tijdschema voor de behandeling van de subsidieaanvragen is hieronder vermeld. Indien er een voorselectie plaats vindt, zal het tijdpad met ongeveer 2,5 maand worden verlengd.

september 2009	Oproep tot het indienen van aanvragen
23 november 2009 voor 12.00 uur	Sluitingsdatum voor het indienen van aanvragen
november 2009 – januari 2010	Raadplegen referenten
januari – februari 2010	Inwinnen wederhoor aanvragers
maart 2010	Vergadering beoordelingscommissie
maart – april 2010	Subsidiabele aanvragen voorleggen aan FWOS en Stichting Kinderpostzegels Nederland
april – mei 2010	Vergadering Programmacommissie
mei 2010	MaGW informeert de aanvragers over het besluit